

TBMM İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

**SORUŞTURMA
KOVUŞTURMA
YARGILAMA
CEZA VE İNFAZI
İSANLIURFA
RAPORU**

**1998
ve
2000**

**TBMM İNSAN HAKLARINI
İNCELEME KOMİSYONU
YAYINLARI**

8

Adres:

TBMM İnsan Haklarını İnceleme
Komisyonu
06543 Bakanlıklar-ANKARA

Tel :

(0.312) 420 54 33 - 34

Fax :

(0.312) 420 53 94

Web :

<http://www.tbmm.gov.tr>

e-mail:

inshkkom@tbmm.gov.tr

Dizgi :

Adem ÖZ

Kapak Karikatürü:

Mete GÖKTÜRK

Kapak Düzeni:

Cenk ÇINARBAŞ

Baskı :

Başkent Üniversitesi Matbaası
Ankara, Mayıs 2000

Çalışma Raporunun dağıtımı
TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu tarafından yapılmaktadır.
İçindeki bilgiler kaynak gösterilerek kullanılabilir.

**SORUŞTURMA-KOVUŞTURMA, YARGILAMA, CEZA VE İNFAZI
ŞANLIURFA RAPORU**

1998 ve 2000

SUNUŞ

Anayasamızın 2. Maddesi Cumhuriyetimizin niteliklerini "insan haklarına saygılı, demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti" şeklinde tanımlamıştır. Anayasamızın 81. Maddesi ise milletvekili andı ile milletvekilliğini bu ilkelere bağlılıkla koşullandırmıştır. TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonumuzun kuruluşunu düzenleyen 3686 sayılı Yasamız da bu amaç ve ilkeler doğrultusunda Türkiye'nin tercihinin bir yansımasıdır. Bu bağlamda demokrasinin, insan haklarının ve hukuk devletinin gereği ve geliştirilmesi için çalışmak, biz Komisyon üyesi milletvekillerinin temel görevi olduğu kadar milletvekilliğinin de vazgeçilmez şartıdır.

Komisyonumuz Soruşturma-Kovuşturma, Yargılama, Ceza ve İnfazı Sistemleri üzerindeki bu bir dizi çalışmasını özverili bir biçimde sürdürmüş ve hazırlanan raporlarla sonuçlandırmıştır. "SORUŞTURMA ve KOVUŞTURMA, YARGILAMA, CEZA ve İNFAZI ŞANLIURFA RAPORU 1998 ve 2000" bu bir dizi çalışmanın basılan üçüncü raporudur. Yaptığımız incelemelerle, hukuk devleti bilincinde yasalardan alınan yetki kullanılarak demokratik rejimin en temel unsuru olan parlamentomuzun denetim işlevi yerine getirilmeye çalışılmıştır. Çalışma yönteminde ve raporlarda nesnel ölçütlere bağlı kalmaya, izleme sürecini uzun tutarak gelişmeleri de değerlendirme kapsamına almaya, devletimizin yıpratılmaması yönünde titiz davranmaya ancak yaşadığımız sorunların da bilgiye dayalı olarak ortaya konulmasında açık ve dürüst olmaya özen gösterilmiştir.

Meclis Başkanımız Sayın Yıldırım AKBULUT, çalışmalarımıza ve raporlarımıza Meclisimizin en üst makamı olarak sahip çıkmışlar, gereği hususunda her türlü destek için emir ve müsaadelerini esirgememişler ve bizleri onurlandırmışlardır. Komisyonumuz adına zati alilerine saygılarımla şükranlarımızı arz ederim.

Soruşturma ve Kovuşturma, Yargılama, Ceza ve İnfazı Şanlıurfa Raporu 1998 ve 2000 Raporunun hazırlanmasında büyük emekleri geçen, çalışmalarından kıvanç duyduğum Alt Komisyon üyelerimizden Diyarbakır Milletvekili Sayın S. Haşim HAŞİMİ ile Diyarbakır eski Milletvekili Ferit BORA'ya, Hacettepe Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Sayın İonna KUÇURADI'ye ve Alt Komisyon Heyetimizin diğer uzman ve teknik elemanlarına minnetimi ifade ederim.

Raporu; insan haklarına saygının getirdiği özen ve üslup çerçevesinde, toplantılarımıza katılarak partiler üstü bir anlayışla inceleyen, uyumlu ve özverili çalışmaları sonucu oybirliğiyle kabul eden Komisyonumuzun tüm üyelerine, rapora emeği geçen Komisyon sekreteryamıza ve Basımevi Müdürlüğümüze şükranlarımızı sunarım.

Raporumuz ile ilgili çalışmalar kapsamında ziyaret ettiğimiz tüm kurumlarımızın yetkilileri ile çalışanlarına, incelemelerimiz sırasındaki yardımları ile sağladıkları katkı ve gösterdikleri ilgi için Komisyonumuz adına teşekkür ederim. Ayrıca Şanlıurfa Cezaevlerinde görüştüğümüz tüm hükümlü ve tutuklulara - bizlere geleneksel konukseverlikleri ile ikram ettikleri çaylarını içerken bizlerle acılarını, kaygılarını, umut ve umutsuzluklarını hiç çekinmeden paylaştıkları için - esenlik dileklerimizi ve teşekkürümüzü sunarım.

Bu süreçte bizleri arayarak katkılarını esirgemeyen, konulara duyarlı olan ve duyarlı olmaya davet eden pek çok değerli katkı sahibi ile Raporun kamuoyuna mal edilmesine özen gösteren tüm basın ve medya kuruluşlarına Komisyonumuz adına teşekkür ederim.

Raporumuzun yayımlandığı tarihten itibaren gereğinin ve iyileştirmelerin yapılabilmesi için çözüme yönelik çabalar hususunda katkı sağlayacaklarından emin olduğumuz yasama, yürütme ve yargı organlarımıza, sivil kişi ve kuruluşlara şimdiden şükranlarımızı sunarım.

Belirtilen amaç ve ilkeler kapsamında hazırlanmasına çaba gösterdiğimiz "Soruşturma ve Kovuşturma, Yargılama, Ceza ve İnfazı Şanlıurfa Raporu 1998 ve 2000" isimli Raporumuzu Türkiye'nin tanımlanan konulardaki tercihlerini ve kararlılığını yansıtabilmesi inancı ve umutlara yol olması temennisi ile saygılarımla sunarım. Mayıs 2000

Dr. Sema TUTAK PIŞKINSÜT
İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı
Aydın Milletvekili

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
I. RAPORUN HAZIRLANIŞI	3
A. AMAÇ	3
B. YÖNTEM.....	3
II. CEZAEVLERİNDEKİ İNCELEMELER	4
A. CEZAEVİ İLGİLİLERİ İLE GÖRÜŞME	4
B. MAHKUM VE TUTUKLULARLA GÖRÜŞME	6
1. Adli ve Tarafsız Koşullardaki Mahkum ve Tutuklularla Görüşme.....	6
2. Terör Tutuklu ve Hükümlüleri ile Görüşme.....	12
C. HEYETİMİZİN CEZAEVİ KOŞULLARINA İLİŞKİN GÖZLEM VE SAPTAMALARI	14
1. Fiziksel Koşullar	14
2. Sağlık Sorunları	14
3. Eğitim-Kültür Sorunları	14
4. Tutukluluk Süresi	15
III. EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜ VE KARAKOLLARDAKİ İNCELEMELER	15
A. YENİŞEHİR KARAKOLUNDA	15
B. SARAYÖNÜ KARAKOLUNDA.....	16
C. ASAYİŞ EKİPLER AMİRLİĞİNDE	16
D. ASAYİŞ MÜDÜRLÜĞÜ SORGU MEKANI	16
IV. ŞANLIURFA ADLİYESİNDEKİ İNCELEMELER	18
A. ADLİ TIP	18
B. İŞKENCE İDDİASI İLE İLGİLİ SUÇ DUYURUSU.....	18
V. İŞKENCE İLE İLGİLİ YARGI SÜRECİ	19
A. OLAY.....	19
B. HUKUKİ TESPİTLER.....	20
C. HUKUKİ SÜRECE İLİŞKİN SAPTAMALAR	21
VI. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	22
A. SORUŞTURMA KOVUŞTURMA	20
B. YARGILAMA	20
C. İŞKENCE SUÇU VE YARGI KARARI	21
D. CEZA VE İNFAZI	21

	Sayfa No.
VII. EKLER.....	23
Ek 1. 10 Şubat 1998 Tarihli Komisyon Kararı	25
Ek 2. 23 Mart 1998 Tarihli Başkanlık Divanı Kararı	29
Ek 3. Şanlıurfa E Tipti Cezaevi Adli Ve Terör Suçlu Sayıları	35
Ek 4. Otopsi Takımı İstek Yazısı	39
Ek 5. 27.03.1998 Tarihli Adliye Rapor Formu Ve Sağlam Kaydı.....	43
Ek 6. 03.04.1998 Tarihli İşkencenin Ayrıntılı Olarak Anlatıldığı Savcılık İfadesi	47
Ek 7. 17.04.1998 Tarihli Adli Rapor Formu Ve Darp Kaydı.....	51
Ek 8. 22.04.1998 Tarihli Şanlıurfa Devlet Hastanesi Adli Tıp Servisinden Alınan 7 Günlük İş Görmez Raporu.....	55
Ek 9. 18.02.1999 Tarihli Duruşmada Verilen Sakat İfade Zaptı.....	59
Ek 10. 27.03.1998 Tarihli İfade Verme Tutanağı	63
Ek 11. 28.03.1998 Tarihli Alt Komisyon Heyetinin Cezaevi 7. Koğuş Ziyaretine ait TBMM Tutanağı	69
Ek 12. 29.03.1998 Tarihinde Heyetçe Şanlıurfa Cumhuriyet Başsavcılığına Yapılan Suç Duyurusu	75
Ek 13. TBMM. Tutanaklarından Şanlıurfa Adliyesindeki Kısım	79
Ek 14. Alt Komisyon Heyetinin Şanlıurfa İli İncelemeleri İle İlgili TBMM Tutanakları (1998)	85
Ek 15. Alt Komisyon Heyetinin Raporu Sunum Yazısı	171
Ek 16. Komisyon Raporunun Basım Onayı	175

I. RAPORUN HAZIRLANIŞI

A. AMAÇ

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun amacı, 5.12.1990 tarihinde kabul edilen 3686 sayılı Yasanın 1. maddesinde "Dünyada ve ülkemizde insan haklarına saygı ve konudaki gelişmeleri izlemek suretiyle uygulamaların bu gelişmelere uyumunu sağlamak ve başvuruları incelemek" biçiminde tanımlanmıştır.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, bu amaç doğrultusunda 20. Dönem 3. Yasa Yılı 10 Şubat 1998 tarihli 6. Toplantısında (EK 1) ceza infaz kurumlarında alan çalışması yapılması konusunda Komisyon Başkanlık Divanına yetki vermiştir.

Başkanlık Divanı bu yetki uyarınca, 23 Mart 1998 tarihinde 26 Mart - 1 Nisan 1998 tarihleri arasında Diyarbakır, Şanlıurfa, Batman ve Mardin illerinde Komisyon ve Heyet Başkanı Aydın Milletvekili Dr. Sema Tutar PİŞKİNSÜT Diyarbakır Milletvekili Seyyit Haşim HAŞİMİ ve Diyarbakır Milletvekili Ferit BORA'dan oluşan Alt Komisyon heyeti tarafından cezaevleri, adliyeler, hastaneler, karakol ve nezarethanelerde incelemeler yapılmasına karar vermiştir (EK 2).

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Heyeti, 28-29 Mart 1998 günü Şanlıurfa ilinde Kapalı ve Açık Cezaevinde, Emniyet Müdürlüğünde, Sarayönü Karakolu ile Yenişehir Karakolunda ve Asayiş Büro Amirliğinde incelemeler yapmıştır. Ayrıca Şanlıurfa Cumhuriyet Başsavcısı Adliye binasında ziyaret edilmiştir.

B. YÖNTEM

Şanlıurfa ilinde ilk olarak E Tipi ve Açık cezaevlerine gidilerek önce görevlilerle, daha sonra da cezaevinin tüm koşulları gezilerek hükümlü ve tutuklularla görüşülmüştür. İncelemelerde cezaevi içerisindeki tüm birimler gezilerek yerinde gözlem yapılmış, ayrıca mahkum ailelerinin görüş mahalline gidilerek ailelerle de görüşülmüştür (28-29 Mart 1998).

Cezaevinin koşullarında tutuklu ve hükümlülerce cezaevine gelmeden önce soruşturma ve kovuşturma sırasında yaşadıkları muamele sorunları ile cezaevinin bir koşulunda işkenceden yeni geldiği iddiası taşıyan bir mahkumun anlattıklarının ışığında, Heyetimiz tarafından Şanlıurfa Emniyet Müdürlüğü'nün çeşitli birimlerinde ve bazı karakollarda incelemeler yapılmıştır.

Daha sonra Şanlıurfa Adliyesinde yapılan incelemelerde Adli Tıp Kurumuyla ilgili bilgiler alınmış ve cezaevinde işkence iddiasında bulunan tutuklunun adli dosyası Heyetimizce incelenerek bu kişinin uğradığı işkence ile ilgili suç duyurusunda bulunulmuştur (29 Mart 1998).

Çalışmaların tümü, TBMM'nin yeminli stenografları ve ses kayıt teknisyenleri tarafından heyetin tüm üyelerinin ve inceleme sırasında hazır bulunan görevlilerin hu-

zurunda kayda geçirilmiş ve resimlenmiştir. Daha sonra da Meclis Tutanak Müdürlüğü'nce czmleri yaptırılarak inceleme tutanaklarında yer almaları sağlanmıştır.

Görüşülen tutukluların tutanaklarda yer alan ad ve soyadları ile sorgu tarihleri kapatılmış olup, ad ve soyadlara sıra numarası verilmiş, sorgu tarihleri ve tutukluların kimliklerine ilişkin bilgilerin olduğu yerler rapor içinde boş bırakılmıştır. Komisyonunda tutulan ve Meclis arşivine gönderilen nüshalarda bu bilgiler açık halde mevcuttur.

Suç duyurusuyla ilgili yargı süreci Cumhuriyet Savcısının iddianameyi hazırladığı 04.05.1998 tarihinden itibaren 3686 Sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Yasası uyarınca Komisyonumuz tarafından izlenmiştir.

Yargı süreci tamamlanıp üst mahkeme tarafından da onandıktan sonra şanlıurfa Cumhuriyet Başsavcılığından suç duyurusunda bulunulan kişiye ait dava dosyası 22 şubat 2000 tarih ve A.01.1.İHK/929 sayılı yazımız ile 3 Mart 2000 tarih ve A.01.1.İHK/949 sayılı tekid yazımızla istenmiştir.

şanlıurfa Cumhuriyet Başsavcılığınca 28.3.2000 tarihinde gönderilen ilgi dosya Komisyonumuza 4 Nisan 2000 tarihinde ulaşmıştır.

Rapor içeriğinde; (•) işareti ile sunulanlar, konu ile ilgili ikinci şahısların beyanları, (►) işareti ile belirtilenler ise Heyetimizin tespitleridir.

1998 yılında şanlıurfa iline ait soruşturma-kovuşturma, yargılama, ceza ve infazı sistemlerine ilişkin incelemeleriyle başlayan çalışma, 2000 yılında sonuçlanan yargı aşaması da dikkate alınarak Komisyonumuzca rapor haline getirilmiştir.

Komisyonumuzun 9.5.2000 tarihli toplantısında toplantıya katılan tüm üyelerin katkıları ve oybirliği ile kabul edilerek Komisyon Raporu haline gelen **"Soruşturma-Kovuşturma, Yargılama, Ceza ve İnfazı şanlıurfa Raporu 1998 ve 2000"** gereği için basılarak yayımlanmıştır. (Ek 15, Ek 16)

Alt Komisyon çalışmalarına ait 1998 yılı TBMM Tutanakları Ek 14'de sunulmuştur.

II. CEZAEVLERİNDEKİ İNCELEMELER

A. CEZAEVİ İLGİLİLERİ İLE GÖRÜŞME

Cezaevi ile ilgili olarak Şanlıurfa Başsavcısı Hüseyin Fidansoy, Mümessil Savcı A. Kadir Niksarlı, Cezaevi Müdür Vekili Ahmet Akar, Sosyal Hizmet Uzmanı Aşir Kaya-başı, Sağlık Müdür Yardımcısı Dr. Faruk Aslan ve Cezaevi Karakol Komutanı Jandarma Ast. Başçavuş Fehmi Başbağcı Heyetimize aşağıdaki bilgileri vermiştir:

- Kapalı Cezaevinin kapasitesi 500, Açık Cezaevinin ise 150 dir. Kapalı Cezaevinde 30 kişilik 18 koğuş bulunmaktadır. Bu koğuşların ikisinde halen tamirat yapılmaktadır. Açık Cezaevi 7 koğuştan oluşmaktadır (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 1).
- Kapalı Cezaevinde halen 134'ü hükümlü, 205'i tutuklu, Açık Cezaevinde ise 154 hükümlü ve toplam olarak 493 kişi bulunmaktadır. (EK 3) Terör hükümlü ve tutukluları arasında, PKK, İBDA-C ve VASAT mensupları vardır. (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 1-2).
- Cezaevinde doktor ve öğretmen bulunmamakta, ancak bir sosyal hizmet uzmanı görev yapmaktadır (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 2-3). 2000 yılı itibariyle de Cezaevinde hala tabip, diş tabibi, psikolog ve öğretmen bulunmamaktadır.
- Sosyal hizmet uzmanı, tutuklu ve hükümlülerden başka, onların aileleri ile de görüşmekte ve karşılaştıkları sorunları çözmede yardımcı olmaktadır (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 2-3).
- Cezaevine dışarıdan öğretmen gelmekte; okuma-yazma kursundan başka, farklı düzeylerde diplomalara götüren kurslar açılmaktadır. Okuma-yazma kursunu alan 122 kişiden 22 si okuma-yazma kursu belgesi, sonra da ortaokul diploması, toplam olarak da 38 kişi ortaokul diploması almış bulunmaktadırlar. Cezaevinde 18 açık öğretim lisesi öğrencisi vardır. Ayrıca ÖSYM sınavına katılan ve ikisi kazanan 4 öğrenci mevcuttur. 6 sı bu cezaevinden olmak üzere, 17 hükümlünün katılacağı ÖSYM sınavı bu cezaevinde yapılacaktır (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 4).
- Açılan meslek kurslarına, örneğin kalorifer tesisatçılığı kursuna katılanlara sertifika verilmektedir.
- Cezaevinin kitaplığında yaklaşık 5000 kitap bulunmaktadır. Bunların çoğu Bakanlıkça gönderilen kitaplardır (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 7).
- Cezaevinde kapasitesi küçük olan demir, marangoz, kundura, cilt, halı atölyeleri vardır. (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 6).
- 1998 yılında 25 olan infaz koruma baş memuru sayısı, 2000 yılında 52'ye çıkmıştır. İnfaz koruma memurları sayısı da 107'den 155'e çıkmıştır.
- Cezaevinde her gün, sabah ve öğleden sonra olmak üzere görüşme yapılmaktadır. Cezaevindekiler haftada bir gün yaklaşık bir saat yakınları ile görüşebilmektedir. (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 4).
- Kendi illerine sevk isteyen hükümlülerin isteği genellikle karşılanmakta; ama tutuklular için bu işlem yapılamamaktadır. (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 5).
- Açık Cezaevinde bulunanların çalışabilmesi için çeşitli şirketlerle bir protokol imzalanmakta ve Bakanlığın onayı alındıktan sonra hükümlüler bu şirketlerde çalışmaktadır. (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 5).
- Cezaevinde son zamanlarda açlık grevi olmamış; daha önce en uzun süreli 15 gün olan bazı grevler, başka cezaevlerinde yapılan açlık grevlerini desteklemek amacıyla yapılmıştır (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 5-6).

- Gerek personelin gerekse tutuklu ve hükümlülerin periyodik sağlık kontrolleri yapılamamaktadır. (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No 6).
- Hükümlüler ve personel sık sık kan bağışı yapmaktadır. (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 6).
- Kapıda Jandarma tarafından yapılan aramaların derecesi, hükümlü ve tutukluların suçuna ve iş durumuna göre değişebilmektedir. (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No.. 6-7).

B. MAHKUM VE TUTUKLULARLA GÖRÜŞME

1. Adli ve Tarafsız Koğuşlardaki Mahkum ve Tutuklularla Görüşme (1998)

Heyetimiz Şanlıurfa Cezaevi koğuşlarında mahkumlarla görüşürken

Heyetimizin, Cezaevinin - çocuk, kadın, adli ve tarafsız koğuşlarında yaptığı incelemeler sırasında, hükümlü ve tutuklularca aşağıdaki belli başlı noktalar dile getirilmiştir:

- Bu bölgede en yaygın suç "namus cinayeti"dir. 10 kişilik çocuk koğuşundaki çocukların çoğu da böyle bir cinayetten dolayı hükümlü ya da tutukludurlar (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 5-11).
- Emniyette ya da Jandarmada sorgulamaları sırasında tutuklu ve hükümlülerin tümü, -askı, falaka, tazyikli su ve elektrik verme, lastiğe geçirme vb. çeşitli işkenceler görmüş olduklarını anlatmışlardır (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 23-24).
- Kimi tutuklular, elektrik işkencesi yapılmasın diye kendilerini kestiklerini söylemişlerdir. Bir tutuklu bu konuyu şöyle dile getirdi: *"sen karakolda kendini kestğin takdirde seni elektriğe vermezler; fazla üstüne gelemez bunu yaptığında da -tuz mesela- daha beter işkenceler çıktı. Türkiye'de hayvanat bahçesinde yaşa-*

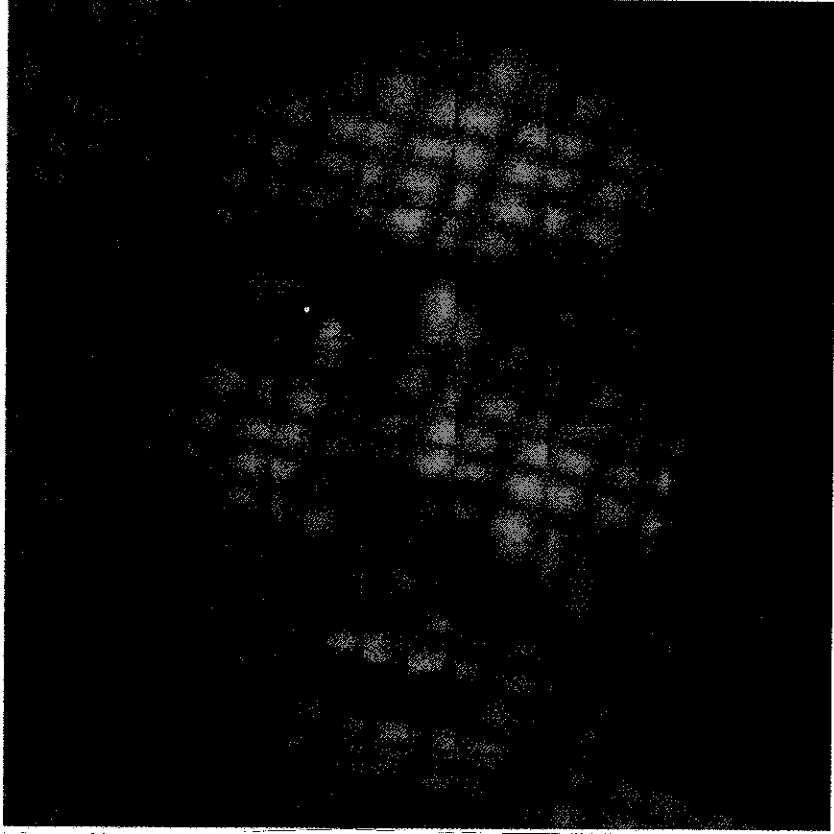
yan hayvanların gördüğü sıcaklığı, ilgiyi, onu bu mahkemede görmüyorum. Bir köpeğin gördüğü sevgiyi görmedim. Bu zoruma gidiyor."

- Bir başka tutuklu da yakalandığı sırada terörist olduğunu kabul etmesi ve ajanlık yapıp isim vermesi için bir arabaya bağlanıp sürüklendiğini söylemiştir (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 43).

İnceleme yapılan koğuşlardan birinde Heyetin dikkati, oraya yeni getirilen bir tutukluya çekilmiştir (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 41).

- Ayaa kalkamayan bu tutuklu arkadaşlarının yardımı ile ayaaa kaldırıldığında, bacaklarının titrediğı, ayakta durmakta güçlük çektiğı ve idrar yollarını eli ile tuttuğı Heyetçe görülmüştür. Heyetteki doktorlar tarafından muayene edilen tutuklunun yüzünde, göz altlarında morluklar olduğı, göz çevresi ekimotik (5-6 cm çaplı) alınının şiş olduğı, başının tepe kısmında da hematoma ve ödem görülmüştür.

- Tutuklu soyunduğunda, koltuk altlarında özellikle de sol koltuk altında ekimozlar; ayak bileklerinde morluk ve kuruklu çizikler, sırtının sağ tarafındaki kaburga üzerinde şişlik görülmüştür.

Tutuklu S.D.'nin Heyetimize İşkence Gördüğünü Anlattığı Sıradaki Fotoğrafi

Bu tutuklu ile Heyetimiz arasında şu konuşma geçmiştir:

Tutuklu S.D. : İdrarımı yapamıyorum efendim. Çok sızım var.

Başkan Dr. Sema T. PİŞKİNSÜT: Ne zamandır ağrın var ?

Tutuklu S.D. : Emniyette elektrik verdiler. O zamandan beri... ağrım çok.

Başkan Dr. Sema T. PİŞKİNSÜT: Başına ne oldu?

Tutuklu S.D. : Ayaklarımdan tavana astılar, sonra hızla yere bıraktılar.

Başkan Dr. Sema T. PİŞKİNSÜT: Yere, betona mı bıraktılar?

Tutuklu S.D. : Evet, birkaç kere . Tavandan yere vurdular.

Başkan Dr. Sema T. PİŞKİNSÜT: Peki, başka ne yaptılar, anlatabilecek misin? Bu vücudundaki morluklar niye oldu?

Tutuklu S.D. : Kollarımdan da astılar. Copla dövdüler. Su sıkıp , elektrik verdiler. Fernalık geçirdim. Bu sefer de ayaklarımdan asıp, yere bıraktılar.

Başkan Dr. Sema T. PİŞKİNSÜT: Ne söylemeni istiyorlardı?

Tutuklu S.D. : Traktör çalmışım, satmışım.

Prof. Ioanna Kuçuradı: Buraya ne zaman geldin?

Tutuklu S.D. : !!

Başka bir tutuklu: Yeni geldi efendim. Burada bir gece de müşahedede kalmış.

Başkan Dr. Sema T. PİŞKİNSÜT: Orada sana kimse bakamadı mı? Cezaevi personeli de mi görmedi?

Başka bir tutuklu : Biz hep böyle geliriz efendim.

Tutuklu S.D. : Gözlerim bağlıydı. Kablo gibi bir şeyi ayak parmaklarıma, affederseniz erkeklik organıma bağlıyorlardı.

Başkan Dr. Sema T. PİŞKİNSÜT: Nasıl yakaladılar seni? Olayı bize anlatır mısın?

Tutuklu S.D. : Ankara'da benim mahkemem var. Ekip gelmiş. Oradaki karakol direkman benim oraya sevkimi istiyor. Orada bir kişi benim ismimi vermiş. Demiş ki ben araba çalmışım, bu tarafta satmışım. Ben ifade verdim burada efendim, dedim ki oradan araba almamışım. Ankara'daki ekip de geliyor, mahkemede bekliyor. Ben kendi korkumdan, eskiden giyabi tevkifim olmasa, direkman Ankara'ya götürecek, bu işkence görmüş halime, üstünde tekrar işkence yapacaklar bana. Korktum efendim. Diyor ki bana, "ya bize para verirsin ya da seni götürüp orada işkence yapacağız" diyor.

Başkan Dr. Sema T. PİŞKİNSÜT: Nerede sorgulandın? Kimin sorguladığını biliyor musun?

Tutuklu S.D. : Zannedersem Emniyetтейdi. Gözlerim kapalıydı zaten efendim. Dün geldiğime göre, önceki gün olmalı. Bir gün kaldım. Gece yaptılar. Asayiş Şube sorguladı efendim (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 41).

İlgililerin istedikleri ifadeleri gözaltına alınanlara zorla imzalatmak istedikleri ve bu konuda değişik yollara başvurdıkları ifade edilmiştir. Tarafsız koğuştaki bir tutuklunun bu konuda Heyetimize anlattıkları :

Tutuklu- 1994 yılında, PKK üyesi olduğum iddia edilerek yakalandım. O zaman, Nevruza üç gün kalmıştı, beni yakaladı polis. Benimle birlikte 5 yaşındaki çocuğum vardı.

Başkan Dr. Sema T. PİŞKİNSÜT - Kız mı oğlan mı?

Tutuklu- Oğlan. Beni götürdüler; kimi tanıyorsun, kimi tanımıyorsun, nereye kayıtlısın falan filan... Ben, hiçbir yere kayıtlı olmadığımı söyledim ve "PKK'dan kimleri tanıyorsun, birisini söyle, yakalat; sizi bırakacağız" dedi. Ben, kimseyi tanımadığımı söyledim. Beni aldılar ilk önce işkenceye. Ben tanımıyordum kimseyi, zaten, ben, affederseniz, anadan doğma, kollarımdan asıldık ve cereyan verildi. Bir de, ters kollarımdan, böyle, filistin askası denilen şekilde asıldım, o çocuk beni görünce ağlamaya başladı..

Başkan Dr. Sema T. PİŞKİNSÜT - Çocuğun yanında yaptılar?..

Tutuklu- Çocuk benim yanımda ve ağlıyordu. Dedim ki, çocuğa vurmayın; çünkü, çocuk ağladıkça vuruyordu çocuğa. Ben dedim ki, vurmayın çocuğa, ne istersen yap bana.

Seyyit Haşim HAŞİMİ- 5 yaşındaki çocuğa vuruyordu!..

Tutuklu- Evet.

Başkan Dr. Sema T. PİŞKİNSÜT - Elektrik mi verdiler o arada?

Tutuklu- Elektrik verdiler, kaba dayaktan tutun, her türlü küfür, hakaret, her şeyi yaptılar. Ben dedim ki, çocuğumu dövmeyin, ne isterseniz onu yaparım. Yani, kendi şeyime dayanıyordum. Yani, dayanıyordum derken, yapabileceğim bir şey yoktu daha doğrusu. Bana, birkaç isim yazdırdılar. O zaman, özgeçmiş diye -özgeçmiş nedir, onu bilmiyordum; çünkü, okumamıştım, cahil bir insanım- bazı yazılar yazdırdılar orada. O yazılar, delil olarak bana karşı kullanıldı. Bana "sizi bırakacağız" dediler. Benim dosyama eklenen kişiler de, daha önce yakalanan kişiler. Onları da, benim dosyama eklediler, bununla ilgisi vardır, ilişkisi vardır dediler... Bunlar, iddianameye geçirilmiş. İddianameye geçirildi ve ben, o güne kadar, böyle, polisin veya yargının, yasamanın, böyle bir şey yapabileceğini kim söyleseydi inanmazdım. İhtimal vermezdim, inanmıyordum. Yani, bir ülkenin güvenlikten sorumlu kişilerinin, kendi vatandaşına böyle bir şey yapabileceğine, hiç ihtimal vermiyordum.

Seyyit Haşim HAŞİMİ- O zaman güveniyordun yani?

Tutuklu- Sonsuza kadar...

Seyyit Haşim HAŞİMİ- Şimdi güveniyor musun?

Tutuklu- Nasıl güveneyim?! Benim başıma böyle bir şey yapana. Bir polis memuru ve onu dinleyebilmiş savcı... Ben, nasıl güveneyim o savcıya?Savcıya götürüldüm ve dedim ki, böyle bir şey yoktur. O yazılara dayanarak, beni, PKK'ya üye yaptı ve 12 yıl 6 ay ceza yedim. İşte, şu an, kendimi ve ailemi, bunlarla geçindiriyorum.

Başkan Dr. Sema T. PİŞKİNSÜT - Ne kadar zaman yattın?

Tutuklu- Şu anda, 5'nci yıla girdim.

Seyyit Haşim HAŞİMİ - Örgüt üyeliğinden mi?

Tutuklu- Evet. Şu anda düşünüyorum ki, buradaki insanların durumu benimkinden daha farklı değildir. Yani, bu sorunun, bireylerle değil, kökten çözülmesi gerektiğine inanıyorum ve buradaki insanların yüzde 50'si suçsuzdur, işkenceden, zorla, polis, kendisini biraz daha başarılı gösterebilmesi için suçsuz insanları bu gibi şeylerle, birçok insanın hayatını karartıyor. Aslında, mesele, daha çok iş, sizin gibi, milletvekillerine de düşüyor. Yani, insanların, bu ülkenin temsilcisi sizsiniz. Bu insanların bu kadar ezilmesi, insanların haksız yere bu kadar ezilmesine izin verilmemesi gerektiğine inanıyorum. Böylece, devletin, bu insanların sorunlarından kaçmaması gerekir. Nereye kadar kaçacağız? İnsanlarımızın sorunlarını halletmeden nereye kadar kaçacağız?" (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 47-48).

- Tarafsızlar koğuşunda örgüt üyeliğinden yargılanan bir tutuklu, dört kardeş olduğunu bir yıla yakın bir süre mahkemeye çıktıktan sonra iki kardeşinin tahliye olduğunu; ancak bu tahliyeden 15 gün geçmeden Viranşehir Emniyeti'nden ve Özel Harekat Timi'nden polislerin bir akşam bu iki kardeşini evlerinden aldıklarını, ertesi gün de Viranşehir ile Ceylanpınar arasında cesetlerinin bulunduğunu, bunun da 1995'in Mart ayında olduğunu belirtmiştir.
- Yine aynı koğuşta başka bir tutuklu da yapmadığını söylediği bir olayı itiraf ettirmek için 5 yaşındaki kız çocuğunun tokatlandığını, eşine de işkence yapıldığını söylemiştir.

- Başka bir tutuklu da ailesinin PKK'lı olduğu için Emniyete götürüldüğünü, götüren komiserin "bunu öldürün" dediği, Emniyet Amirinin ise "ailesi gördü, öldüremeyiz" dediğini, bundan sonra ona işkence yapıldığını, bu işkencelerin bazı izleri -örneğin vücuduna damlatılan naylonun izlerinin- görülebileceğini söylemiştir (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 50).
- Aynı koğuştaki bir tutuklu da neden orada olduğunu, ona isnat edilen suçun ne olduğunu bilmediğini söylemiştir (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 50).
- İşkenceyle onlara zorla ifade verildiğini, böylece de onlara işlemelikleri suçlar ya da ek suçların yüklendiğini söylemiştir (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 14).
- Yargılama sırasında mahkemelerin genellikle bu ifadelere göre karar verdiği belirtilmiştir (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 14).
- Sorgulamalarında çok defa avukatların hazır bulunmadığı belirtilmiştir.
- Cezaevine girişte Jandarma tarafında yapılan aramanın, onları çok güç durumda bıraktığını; "külotsuz, anadan doğma" arandıklarını anlatmışlardır (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 19).
- Cezaların adil verilmediği, sürenin tayininde hukuk dışı nedenler, örneğin siyasi müdahalelerin rol oynadığı belirtilmiştir.
- Bazı adli sanıkların DGM'de yargılandığı belirtilmiştir (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 18).
- Kelepçe ile mahkemeye veya hastaneye götürülmenin , onurlarına dokunduğunu söylemişlerdir (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 23).
- 6-7 aydan beri hücre cezasının verilmediğini, cezaevinde yeni bir yapılanma döneminin başladığı belirtilmiştir (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 18).
- Hastaların Jandarmanın baskısı ile durumlarının gerektirdiği kadar hastanede kalamadığı, cezaevine geri gönderildikleri ve ilaçlarının da ödenmediği belirtilmiştir.
- Hükümlü ve tutukluların sağlık sorunları ile gerektiği gibi ilgilenilmediği, örneğin daha önce kemoterapi görmüş ve 10 günden beri kanaması olan bir hastanın, güvenlik nedenlerinden dolayı hastaneye götürülmemiş olduğu ifade edilmiştir (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 29).
- Cezaevindekilerin Heyetimizden sağlık konusunda beklentileri vardır. Bir mahkum bu beklentileri şöyle dile getirdi: " *ben sizden sağlığımla istiyorum. Vallahi billahi bu sağlığı sizden de istiyorum. Bir insan olarak bu sağlığı sizden istiyorum. Sayın Başbakanımdan da istiyorum, sayın ağabeyimden de istiyorum. Şu anamın elini öpmek geliyor içimden, çünkü ben sevgiye muhtacım... Bir Türkiye*

vatandaşı olarak burada haklarım ne ise o haklarımı istiyorum, hepinizden istiyorum. Yapın Allah için, demokrasi adına, insanlığın adına. Doktor Bey lafım size geliyor, ben ilacımı istiyorum, benim başım ağrıyor, bana ilaç verme zorunluluğun var; çünkü sen o yemini etmişsin, o yemine göre bana vermek zorunluluğun var, insancıl yaklaşımlarınız da bunu gösteriyor bize” (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 30).

- Cezaevinde doktorun bulunmamasından dolayı, özellikle gecelerde acil vakalara müdahale edilemediği, eroınman bir arkadaşlarının, bir kriz sırasında müdahale edilemediğinden koğuşta öldüğü belirtilmiştir (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 31).
- Celp geldiği halde mahkemeye götürülmediklerini, götürülmeleri için bu celbin 48 saat önce gelmesinin şart koşulduğunu anlatmışlardır.
- Ceza infaz yasasında bazı değişikliklerin yapılmasını istiyorlar (Şanlıurfa Tutanak Sayfa No. 85). Koğuşların az sayılı olmasını istemiyorlar.
- Verilen sıcak su herkesin banyo yapmasına yetmediği, banyo suyunu kendilerinin ilkel araçlarla ısıtmak zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 23).
- Verilen yemeklerin de yeterli gelmediğini anlatmışlardır.
- Şikayet dilekçelerinin çöpe atıldığını belirtmişlerdir (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 64).
- Ağaların revirde yattığı; heyet geliyor diye müşahede odalarına kondukları belirtilmiştir. Kendileri için çalışma imkanlarının sağlanmasını, örneğin atölyelerde çalışabilmeyi istiyorlar. Halen ancak kendi koğuşlarında ve yeni müdürün yardımı sayesinde bazı elişleri yapabildiklerini ifade etmişlerdir (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 44).

- Açık Cezaevinde mahkumlar, izinlerin keyfi bir şekilde verildiğinden; yaşlı hükümlülere ağır işlerde, örneğin cezaevi inşaatında çalıştırıldığından; ve bu ağır işin yerine daha hafif bir iş isteyen mahkumların kapalı cezaevine geri gönderilmekle tehdit edildiğinden şikayet etmişlerdir.

- Aynı mahkumlar Cezaevinin pis olduğunu, Heyetin gelişi vesilesi ile büyük bir temizlik yaptığını (Sayfa 20) anlatmıştır.
- Hiç kimseye güvenmediklerini söyleyen bir mahkum, heyet üyelerine "siz gittikten sonra davul yine kendi kendine çalacak" demiştir. Bir mahkum da bu sorunları anlatmanın bir sonuç vermeyeceğini, ama konuşarak bu şekilde deşarj olduklarını söylemiştir.
- Başka biri de cezaevlerinde çeşitli kademelerdeki okulların olması gerektiğini ve mahkumlara okuma imkanının sağlanması gerektiğini belirtmiştir.
- Bu mahkumların duydukları önemli bir kaygı da cezaevinden çıktıktan sonra da iş bulamamaktır (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 30).
- İstisnasız bütün koğuşlardaki hükümlü ve tutuklular Şanlıurfa Başsavcısının tutum ve davranışlarından şikayet etmişlerdir. (Şanlıurfa Tutanak 1998, koğuşlar)

2. Terör Tutuklu ve Hükümlüleri ile Görüşme (1998)

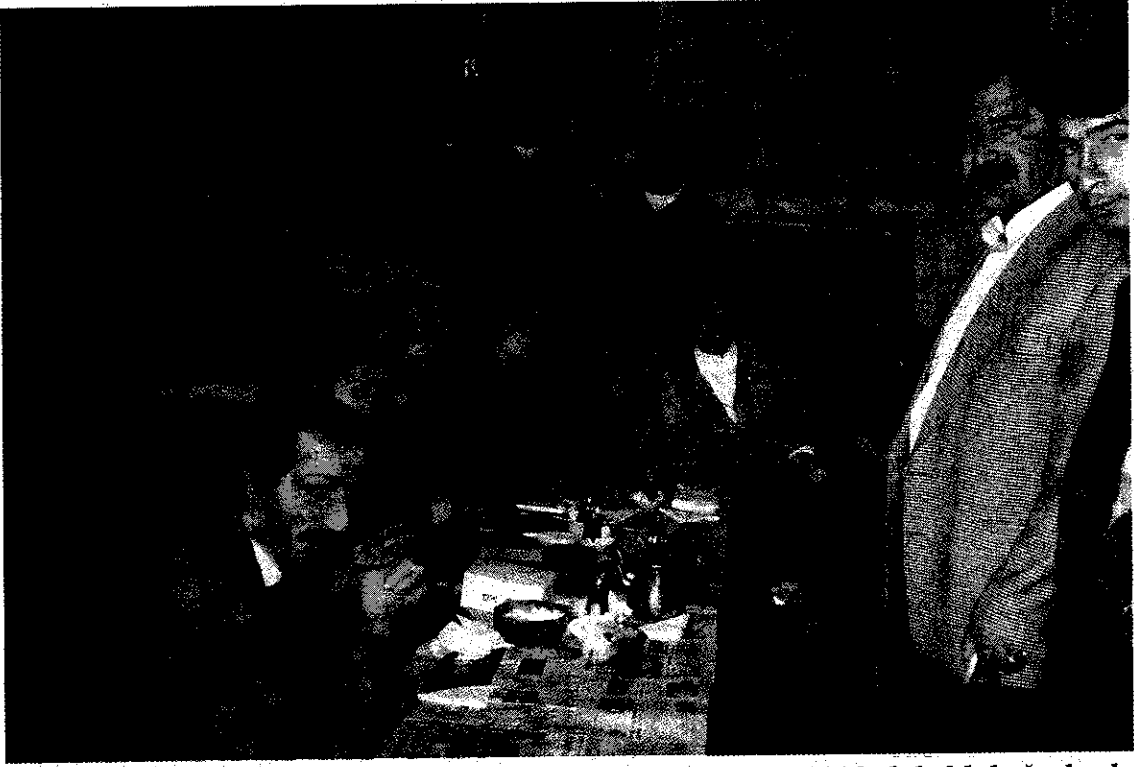
- Buradaki tutuklu ve hükümlüler koğuşlarda çok sayıda hastanın olduğunu, ancak cezaevinde doktor olmadığını, saat 16:00 dan sonra olan acil vakalara müdahale edilemediğini, örneğin kalp krizi geçirmiş arkadaşlarının böyle bir kriz geçirdiği anlaşılmadığını ve cezaevinde öldüğünü söylemişlerdir (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 21).
- Hastaneye götürüldüklerinde de Hipokrat yeminine bağlı kalmayan doktorların, onları kelepçelerini açtırmadan muayene ettiklerini, açtırmak isteyen doktor olunca, hastaların muayene ettirilmediğini belirtmişlerdir (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 23).
- Cezaevi içi aramaları Jandarma tarafından yapıldığını, yatakların maket bıçakları ile parçalandığını, kitapların bazı sayfalarının koparıldığını anlatmışlardır (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 38).
- Duruşmaya geliş - gidişlerde ve başka illerdeki cezaevlerine sevklerde kendilerinden para istendiğini ifade etmişlerdir (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 24).
- Kendilerine daktilo verilmediğini belirtmişlerdir. Bir hükümlünün ifadesi ile "çoğumuz üniversite öğrencisiyiz, yazı yazmak istiyoruz, şiirlerimiz, romanlarımız var, ürün vermek istiyoruz. Ancak başsavcı vermiyor" (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 22).
- Kütüphanedeki her kitap onlara verilmiyor, daha çok dinsel kitaplar veriliyor (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 27).
- Günlük gazetelerin çok zor satın alındığını belirtmişlerdir. (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 22).

- Yakınlarının binbir zorlukla getirdikleri eşya ve yemeklerin içeriye alınmamasından şikayet etmişlerdir.

- Kantinden alış-veriş yapmaya zorlandıklarını, satın almak istedikleri plastik masa, sandalye gibi eşyanın alınmasına izin verilmediğini ifade etmişlerdir (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No.. 27).
- Oruç tutmaya zorlandıklarını söylemişlerdir (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 26).
- Kendi koğuşlarının tavanının 6-7 yerden aktığını belirtmişlerdir (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 22).
- Düzenli sıcak su verilmediğinden, yıkanmak için ilkel ısıtıcılar kullanılarak suyun ısıtıldığını, su için para istendiğini, bunun için para verenlerin de olduğunu söylemişlerdir (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 23).
- Giriş-çıkışlarda kendilerine kötü muamele yapıldığı gibi, yakınlarına da yapıldığını, aynı soyadı taşımayan kişilerle görüşemediklerini ifade etmişlerdir (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 24).
- Görüşme kabinlerinin sağlıksız, karanlık ve kirli olduğunu, görüş sürelerinin de keyfi olarak belirlendiğini belirtmişlerdir.
- İşte bu ve benzeri nedenlerden açlık grevine gittiklerini belirtmişlerdir.

C. HEYETİMİZİN CEZAEVİ KOŞULLARINA İLİŞKİN GÖZLEM VE SAPTAMALARI

Heyetimiz üç katlı yatakların bulunduğu Şanlıurfa Cezaevindeki kalabalık koğuşlarda

1. Fiziksel Koşullar

- Cezaevinin fiziki yapısının yeterli olmadığı, çok kalabalık koğuşlar nedeni ile hijyen koşullarının oldukça bozuk olduğu gözlenmiştir.

2. Sağlık Sorunları

- Cezaevinde çok sayıda, bazıları ağır olan hastalar bulunmakta idi (1998).
- Kalabalık koğuşlardaki bazı mahkumların, tıbbi olarak uyuşturucu kullandığı, doktor olan Heyet Başkanı tarafından fark edilmiş; kendilerine sorulduğunda ise bu kişiler cezaevinde olmalarına rağmen hala uyuşturucu kullandıklarını doğrulamışlardır.

3. Eğitim-Kültür Sorunları

- Cezaevinde öğretmen yoktur. Ancak nispeten kolay bir şekilde dışarıdan öğretmen temin edilebilmektedir (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 3).
- Heyetlerimizin incelemelerde bulunduğu cezaevleri arasında bu cezaevi, en çok diploması olan hükümlülerin bulunduğu cezaavidir (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 4).

Diploma alan hükümlülerin dağılımı şöyle :

1. Okuma-yazma Kursu	: 22 kişi
2. İlkokul Bitirme Kursu	: 22 kişi
3. Ortaokul Bitirme Kursu	: 38 kişi
4. Açık Öğretim Lisesi	: 8 kişi

- Heyetimizin incelemelerde bulunduğu cezaevleri arasında, yalnızca Şanlıurfa Cezaevinde bir sosyal hizmet uzmanı bulunmaktadır. Bu uzman, sınırlı yetkileri çerçevesi içinde, görevini verimli bir şekilde yapmaya çalışmakta, ancak Şanlıurfa'daki sivil ve kamu kuruluşlarından yeterli destek görmemektedir (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 3-4).

4. Tutukluluk Süresi

- Şanlıurfa Cezaevindeki tutuklulardan (1998), tutuklama süresi en uzun olan adli tutuklunun süresi 4 yıldır (Tutuklanma tarihi : 14.02.1994).

III. EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜ VE KARAKOLLARDAKİ İNCELEMELER

Heyetimiz 1998 yılında Şanlıurfa ilinde Yenişehir ve Sarayönü karakollarında Karakol Amirleriyle, Asayiş Ekipler Amirliğinde Asayiş Şube Müdürü Şeref Aytekin ve görevlilerle görüşmüş; İl Emniyet Müdürü M. Salih Tuzcu'dan yapılan incelemelerle ilgili bilgi almıştır. Heyetimiz incelemeleri sonucunda aşağıdaki tespitlerde bulunmuştur:

A. YENİŞEHİR KARAKOLUNDA

Yenişehir Karakoluna giden Heyetimiz, Karakolun defterinde ve deftere kayıtlı bazı kişilerin dosyalarında çok ayrıntılı bir inceleme yapmıştır (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 57).

- Bu inceleme sırasında, sorularına oldukça "dolambaçlı" cevaplar alan Heyet, nezarethane defterindeki kayıtlarda pek çok tutarsızlıklar tespit etmiştir: Üzerinde

farklı saatler yazılı ve farklı doktorların imzası bulunan adli raporların aynı yazı ile yazılmış olduğu (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 64), Gözaltına alındıktan sonra başka bir emniyet birimine teslim edildiği yazılı olmasına rağmen, kişinin tutanaktaki imzasından anlaşıldığı üzere serbest bırakılmış olduğu (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 63), vb. gibi tutarsızlıklar mevcuttu.

B. SARAYÖNÜ KARAKOLUNDA

Bu karakolda Heyet, önce nöbetçi komiser yardımcısından sanıkların yakalanmasından mahkemeye çıkarılıncaya kadar yapılan işlemler konusunda bilgi almış ve karakol defterini incelemiştir. Bu inceleme sonunda söz konusu işlem hakkında, "Tutuklu olarak cezaevine konulan bir kişinin ya bir karakolda, nezarethanede ya da Asayiş Şubesinde kaydının bulunmasının gerektiğini" tespit etmiştir (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 61).

C. ASAYİŞ EKİPLER AMİRLİĞİNDE

Yenişehir Karakolunun yanında bulunan bu Amirlikte Heyet, gece olduğu için, nöbetçi komiserle görüşmüş, ifadelerin alındığı odayı ve tek yanlı aynalı sorgu odasını görmüştür. Komiserin ifadesine göre buranın alt katında kullanılmayan bir boşluk vardır. Üst katta Kaçakçılık Şubesi bulunuyor. Heyet burada bulunan 5 nezaret koğuşunu görmüştür (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 57).

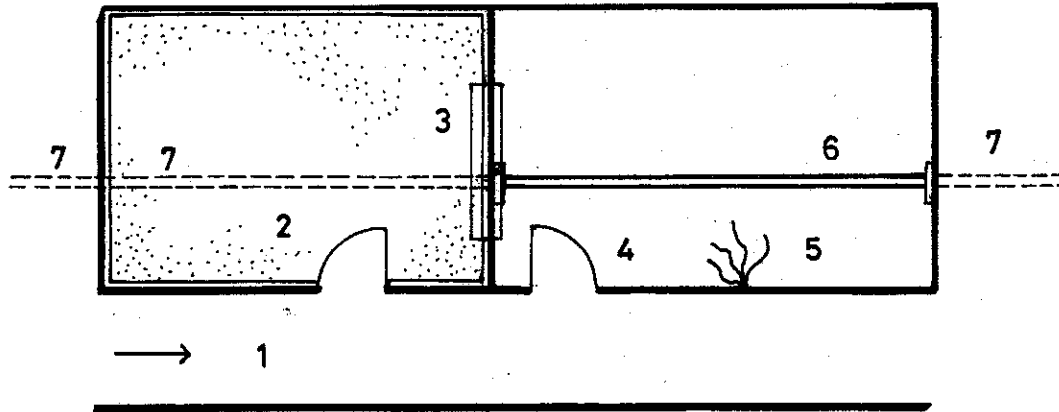
Heyet Başkanının bu karakolun Başsavcılık tarafından kontrol edilip edilmediği sorusuna karşılık Başsavcı, buranın ilgili savcı tarafından sürekli kontrol edildiği cevabını vermiş; ancak görevli komiser kendisinin buraya geldiğinden beri, yani en az 6 aydan beri kontrol edilmediğini söylemiştir (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 58).

- Bu bölümdeki nezarethane defterinde de incelemeler yapan Heyet, giyabi tutuklama emri olan, daha önce Urfa Cezaevi'nde kaldığı koğuşta kendisiyle karşılaşan heyetimize kovuşturma sırasında işkence gördüğünü söyleyen tutuklu S.D.'nin kaydını bulmuştur. Nezarethane defterinin 112 numarasında kayıtlı olan S.D.'nin, baba adı İbrahim, doğum tarihi ve yeri 1967 Urfa olup traktör hırsızlığı nedeniyle Ankara Emniyet Müdürlüğü tarafından arandığı, Hz:98/861 dosyası ile mahkemece giyabi tevkif kararı bulunduğu saptanmıştır. Nezarethaneye 26.03.1998 saat 16:00'da alınmış olduğu, 27.03.1998 saat 14:30'da mahkemeye çıkarılarak hakkındaki giyabi tutuklama kararı vicahiye çevrildiği tespit edilmiştir. Tutukluya isnat edilen suçu bu kişinin işlemediğini belirten tutanakta da bir avukatın ve tanık olarak eşinin imzası olduğunu görmüştür (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 82-83).
- Polisçe tanınan ve sabıkalı olan bu kişinin, giyabi tutuklamasına mesnet teşkil eden suçtan ayrı, başka bir suçla ilgili sorgulanmış olabileceği ihtimalini göz önüne alan, ayrıca ona verilen doktor raporunu da görmek isteyen Heyet, bu kişinin Adliyedeki dosyasını incelemeye karar vermiştir.

D. ASAYİŞ MÜDÜRLÜĞÜ SORGU MEKANI

- Buradaki sorgulama mekanında incelemeler yapan Heyet, ses geçirmez yalıtıcı malzeme ile ve zemini halıfleks ile kaplı olan sorgu odasında, çok sayıda prizler olduğunu tespit etmiştir (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 79).
- İlgililerce daha önce terör sanıklarının sorgulanması için kullanıldığını belirttikleri bu odada bir dolabın bulunduğu, kapatılmış camları ve kliması olduğu görülmüştür (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 80).
- Bahsedilen sorgu odasında teşhis aynası mevcuttur. Odanın yan tarafındaki yaklaşık aynı büyüklükte fakat boş olan ikinci odanın yeri taş olup, kapıdan girişteki duvarında uçları açık pek çok elektrik kablosu görülmüştür. (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 80).
- Ayrıca bu odada yerden yaklaşık iki buçuk metre yükseklikte, odayı boydan boya geçen duvara özel gömülerek betonlanmış bir boru görülmüştür.
- Yetkililerin "su borusu" şeklinde izah ettikleri ancak diğer yandaki odalarda devamı olmayan bu boru, cezaevindeki mahkumlar tarafından askıya alınmak üzere kullanılan teçhizat olarak anlatılmıştır (Şanlıurfa Tutanak 1998, Sayfa No. 26).

ŞANLIURFA EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜ ALT KAT SORGU ODASININ ŞEMASI

- Aynı Amirlikte bulunan parmak izi ve fotoğraf odası da Heyetimiz tarafından gezilmiştir (Şanlıurfa Tutanak, Sayfa No. 80-81).

IV. ŞANLIURFA ADLİYESİNDEKİ İNCELEMELER

Cezaevindeki incelemeleri sırasında işkence gördüğünü saptadığı kişinin Başsavcılıktaki dosyasını da inceleyen Heyet, şu tespitlerde bulunmuştur:

- Bu kişi başka bir suçtan dolayı değil, yalnızca gıyabi tutuklama kararı olduğu için yakalanmış ve yakalandıktan sonra yaklaşık 22 saat Emniyette tutulmuş ve sorgulanmaması gerektiği halde sorgulanmıştır. Ondan sonra Sulh Ceza Mahkemesine çıkarılan bu sanık, mahkemenin gıyabi tutuklama kararını vicahiye çevirmesinden sonra cezaevine gönderilmiştir (Şanlıurfa Tutanak Sayfa No. 82-83).

Tutanağı imzalayan avukatın, Baronun listesinde adı yazılı olan avukattan farklı olduğu görülmüştür (Şanlıurfa Tutanak Sayfa No. 83-84).

- Şanlıurfa Devlet Hastanesi Acil Servisinden 27 Mart 1998 günü saat 14:45'te alındığı yazılı olan doktor raporunda da, başka birçok rapordaki aynı yazıyla, "darp-cebir yoktur" yazılıydı.
- Daha önce işkence gördüğünü tespit etmiş olan bu kişi ile ilgili olarak Heyetimiz Şanlıurfa Başsavcısına suç duyurusunda bulunmuştur.
- Şanlıurfa'da Başsavcılığın verdiği bilgilere göre, son yıllarda faili meçhul olayların sayısının git gide arttığını, 1997 yılında 1000 i aşkın olay olduğu anlaşılmıştır.

A. ADLİ TIP

Sağlık Müdür Vekilinin verdiği bilgiye göre, Şanlıurfa'da otopsi aleti bulunmamaktadır. Fiyatı 600 milyon lira olan bu alet resmi istek yapılmasına rağmen satın alınmamıştır (EK 3). "Harun diye, bu işi iyi öğrenmiş birisinin yardımı ile otopsi yapılıyor", bazen de bir otopsi 6 saat sürebiliyor, ancak buna rağmen delile ulaşılıyor." Adli Tıpla ilgili tahliller İstanbul'a gönderiliyor (Şanlıurfa Tutanak Sayfa No. 8-9).

Heyetimizin ziyareti sonrasında sorunları Adalet Bakanlığına aktarmasıyla birlikte hızlanan işlem sürecinde Şanlıurfa Adli Tıp Kurumunun otopsi takımı eksiği giderilmiştir.

B. İŞKENCE İDDİASI İLE İLGİLİ SUÇ DUYURUSU

28.02.1998 tarihinde yapılan ziyarette fark edilen tutukluyla ilgili olarak 29.02.1998 günü Şanlıurfa Cumhuriyet Başsavcılığı ile görüşülerek olay hakkında Heyet tarafından suç duyurusunda bulunulmuştur.

V. İŞKENCE İLE İLGİLİ YARGI SÜRECİ

A. OLAY

19.02.1998 günü traktör hırsızlığı suçuyla gözaltına alınan zanlı O.Ç., olay esnasında yanında S.D. isimli şahsın da bulunduğunu kolluk kuvvetlerine verdiği ifadesinde belirtmiştir. Aynı gün hakim önüne çıkarılan sanık hakkında tutuklama kararı verilmiş, ifadesi alınan sanık daha sonra serbest bırakılmıştır. Firari sanık S.D. hakkında ise giyabi tutuklama kararı verilmiştir.

Olaydan sonra, 26.03.1998 tarihinde teslim olan firari sanık S.D., Urfa Emniyet Müdürlüğü Asayiş Şubesine götürülerek sorgulanmış ve işkence gördüğü kanısına varılmıştır.

27.03.1998 sabahı ifadesi alınan -ki bu durum sorgulamanın resmi olarak belgelenmesi anlamına gelmektedir- sanık, aynı gün saat 14:30'da mahkemeye çıkarılarak hakkında verilmiş olan giyabi tevkif kararı vicahiye çevrilmiştir. Hakkında vicahi tutuklama kararı verilen sanığa, aynı saatlerde (14:45) doktor tarafından sağlam raporu verilmiştir (EK 5).

Saat 23:00'de cezaevine konulan sanık, ertesi günkü (28.03.1998) Heyet ziyaretinde fark edilmiştir. 29.03.1998 tarihinde savcılığa suç duyurusunda bulunan Heyetin bu tespiti dikkate alınarak 04.05.1998 ve 28.05.1998 tarihli iki iddianame ile sağlam raporu veren doktor ve işkence yaptığı iddia edilen emniyet mensupları hakkında adli görevi ihmal ve işkence yapma suçlarıyla kamu davası açılmıştır.

03.04.1998 tarihinde savcılıkta verdiği ifadesinde işkence olayını ayrıntılarıyla anlatan S.D. (EK 6), aşağıda anlatılacağı üzere bazı kesimlerce baskı altına alınmıştır. Yine, 03.04.1998 tarihinde bu olayla ilgili olarak hastaneden rapor isteyen savcılığa cevaben, hükümet tabipliğince 17.04.1998 tarihinde sol göz altında ekimoz olduğu, işgücünden kalmayacağı yönündeki raporu (EK 7) takiben 22.04.1998 tarihinde vücudun çeşitli yerlerinde ekimozlar görüldüğünü ve bu durumun 7 gün işgücünden kalmaya yol açacağı yolundaki raporlar (EK 8) gönderilmiştir.

Olaydan bir süre sonra hazırlık anlatımında savcının sorusuna ve görülen davada 18.02.1999 tarihli duruşmada yargılama heyetine (EK 9), emniyetteki sorgulama sırasında kendisine hiç kimsenin kötü davranmadığını ve hiçbir şekilde işkence görmediğini, cezaevinde yattığı sırada çıkan bir kavgaya karıştığı ve dövüldüğü için rapor aldığını belirten sanık, 19.04.1999 tarihinde mahkemeye gönderdiği bir dilekçe de aynen şu ifadelerle yer vermektedir:

".....İsmi beyan etmiş olduğum H.D. ve arkadaşı İ.A. polis olup devamlı beni rahatsız etmektedir..... Ben evde yokken evime şahsi arabalarıyla görev harici gelip evimden vesikalık fotoğraflarımı alarak bu fotoğraflarımı çeşitli suçlulara gösterip suçu bana mal edeceklerini beyan etmektedirler. 06.04.1999'da mahkemenizdeki duruşmada can güvenliğim olmadığından geledim. Can güvenliğim yoktur. Beni öldüreceklerini söylüyorlar, ayrıca "emniyet biziz, bize hiçbir şey olmaz, bizi dinlemezsen olan sana olur" diyorlar.....Bu tarihten iki celse önce de beni ölümle tehdit ettiklerinden mahkeme huzurunda ifademi sanıklar lehine değiştirdim. Bana H. tarafından işkence yapılmadığını söyledim. Beni mahkumların cezaevinde dövdüklerini söyledim. Oysa böyle bir şey cezaevinde gerçekleşmemiştir....ben ve aileme dair ölüm tehditleri

gönderildiğinden ifadelerimi değiştirdim, ama tehdit ve baskılardan kurtulamadım, hatta daha da arttı.....Gerçekte beni darp eden, bana işkence yapan şahıs H.D.'dir.....Mahkemenize çıkamadığımdan ve çıkamayacağımdan bu beyanı yazılı olarak verme zaruretim doğdu. Bilgilerinize arz ile yargılamanın yapılarak H ve İ'nin cezalandırılmalarını talep ederim."

Bu dilekçeden önce, devam eden yargılama sonucunda Şanlıurfa 1. Ağır Ceza Mahkemesi, 06.04.1999 tarihinde verdiği karar ile sanıklar hakkındaki iddiaya ilişkin inandırıcı ve yeterli delil elde edilemediğinden tüm sanıkların beraatlerine karar vermiştir. Mağdur S.D., herhangi bir duruşma sırasında ya da yazılı olarak müdahale talebinde bulunup müdahil sıfatını kazanamadığından, bu kararı temyiz edememiştir. Temyiz talebinin reddi hakkındaki ilk derece mahkemesinin verdiği karara ilişkin temyiz ise Yargıtay'ın ilgili dairesince onanmış ve karar kesinleşmiştir.

B. HUKUKİ TESPİTLER

Heyetin, 28.03.1998 günkü cezaevi ziyaretinde tespit ettiği S.D. isimli tutuklunun işkence gördüğü iddiası karşısında, 29.03.1998 tarihinde Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunulmuştur.

Savcı tarafından alınan ifadesinde S.D., 26.03.1998 günü Adliyedeki bir bekçiye saat 09:00'da teslim olduğunu, saat 09:30'da Emniyetten gelen üç kişi tarafından alındığını, saat 11-12 arasında Asayiş Şube Müdürlüğü'nün alt katında işkence gördüğünü, gece işkence görmediğini belirtmiştir. Yapılan inceleme sonunda S.D.'nin saat 16:00'da yakalanarak karakola getirildiğinin kayıtlara geçtiği belirlenmiştir.

Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu'na göre, hakkında gıyabi tutuklama kararı verilen bir sanık yakalandığında, olabilecek en kısa sürede yargıç karşısına çıkarılarak karar vicahiye çevrilmelidir. Yakalama ve kararın vicahiye çevrilmesi sırasında sadece kimlik tespiti yapılacak, yakalanan kişinin hakkında gıyabi tutuklama kararı verilmiş kişiyle aynı şahıs olup olmadığı tespit edilecektir. Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu hükümleri, bu zaman zarfında kollukça yapılan aynı olayla ilgili sorgulamalara engeldir.

Olayda, 27.03.1998 tarihli Emniyetçe düzenlenmiş tutanakla (EK 10) sabit olmak üzere sanık, saat 11:30'da Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu'na aykırı olarak aynı olayla ilgili sorgulanmıştır.

28.03.1998 günü yapılan cezaevi ziyaretinde fark edilen ve son derece kötü durumda olan S.D. (EK 11) hakkında 29.03.1998 tarihinde Şanlıurfa Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunulmuştur (EK 12).

Suç duyurusunu göz önüne alan Başsavcılık, yukarıda anıldığı şekilde hazırladığı iddianamede sadece işkence yapma suçuna yer vermiş, efrada kötü muamele ve görevi suistimal maddelerine hiç değinmemiştir. Kanun kendisine sorgulama görevi yüklediği halde sanığı sorgulayan emniyet görevlileri hakkında hiçbir takibat yapılmamıştır.

Keza , TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu'nun suç duyurusunda geçen tıbbi tespitlere hiç değeri verilmemiştir. Heyette yer alan tabip odası temsilcisi doktor ve aslen tıp doktoru olan Heyet Başkanının tespit ettiği bulgular, aradan iyileşme için yetecek kadar süre geçtikten sonra hükümet tabipliğince yeniden incelenmiştir. 29.02.1998 tarihinde bulunulan suç duyurusuna karşılık savcılık, 03.03.1998 tarihinde hastaneden doktor raporu istemiştir. Bu tarihten sonra gelen ilk tıbbi rapor ise 17.03.1998 tarihli dir. Bu rapordan ise olaydan yaklaşık 20 gün sonra bile darp izlerine rastlandığı anlaşılmıştır. 29.02.1998 günü suç duyurusunda bulunan Heyetin bulguları şöyledir:

1. Her iki göz altı ve göz çevresi ekimotik (yaklaşık 5-6 cm çapında)
2. Başın tepe kısmında ve alında hematoma ve ödem
3. Koltuk altlarında ve özellikle sol koltuk altında ekimoz
4. Ayak bileklerine morluk ve kurutlu çizikler
5. Sırtında sağda costa üzerindeki ödem.

Ayrıca idrar güçlüğü, kasık ve testis bölgelerinde yaygın şişlik ve morluk tarifi.

Mahkemenin vardığı işkence olmadığı kararı göz önüne alındığında, sanık hakkındaki bu tıbbi tespitlerin faillerinin birlikte yattığı koğuş arkadaşları olduğu kabul edilecektir. Ancak anlamakta zorlanılan hususlar şunlardır :

Nasıl olup da saat 23:00 sıralarında girdiği cezaevinde (koğuş arkadaşlarının iddiasına göre bir gece de müşahede kalarak) öğleden sonra yarı baygın bir şekilde bulunuyor. Eğer koğuş arkadaşlarıyla müşahade sonrası heyet koğuşa gelinceye kadar geçen birkaç saat içinde kavga edilmişse vücudunda mevcut olan bulgularla oluş saati arasındaki çelişki tıbben kabul edilemez. Ayrıca cezaevi koğuşunda askı uygulaması ve elektrik de verilemez. Koltuk altlarında ki ve ayak bileklerindeki ekimotik kurutlu izler ile idrar yapamama durumu kaba dayak ile izah edilemez.

Ayrıca, TBMM'nin yetkili bir komisyonunun yeminli meclis stenograflarıyla resmi tutanak kayıtlarıyla tespit edilen ilgili koğuşta geçen konuşma metinlerinde; koğuş arkadaşlarının kötü durumda koğuşa gelen S.D.'ye çoğu kez kendilerinin de o durumda cezaevine geldikleri bilinciyle tedavi etmek amaçlı yaptıkları yardım açık olarak mevcuttur. Ancak yargı, Türkiye Cumhuriyeti'nin bu olay için suç duyurusunda bulunan yasama organının yetkili komisyonundan bu resmi kayıtları istememiştir.

C. HUKUKİ SÜRECE İLİŞKİN SAPTAMALAR

Bütün bu anlatılan olaylardan hareketle şu sonuçlara ulaşılabileceği kanaatindeyiz:

- Urfa Emniyet Müdürlüğü Asayiş Şubesi, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nu sanığı -daha doğrusu zaten baştan suçlu olduklarına inandıkları kişiyi- koruyan bir araç olarak gördüklerinden önemsememiştir.
- Sanık, emniyet mensupları tarafından kötü muameleye ve işkenceye tabi tutulmuştur.
- Savcı, kendilerine gelen işkence ihbarlarını önemser görünmekle birlikte, gerekli araştırma ve soruşturmayı yeterince yapmamıştır (Ek 13).

- İşkence olayı, işkenceyi yapanlar tarafından örtbas edilmeye çalışılmış, ayrıca şikayetçi ya da ailesinin tehdit edildiğine ait beyanı işleme de konulmamıştır.
- Mahkeme çok uzun sürmüş, bu zaman zarfında ise zaten olay soğuduğu için bazı ayrıntılar hatırlanamamış ve sağlıklı şekilde kayda geçirilememiştir. (Örneğin doktor İsa Çıkay'ın ifadesi olaydan yaklaşık 3 ay sonra alınmıştır ve doktor da olayı ayrıntılarıyla hatırlayamamıştır.)
- Hukuki yardımdan yoksun bulunan mağdur, yargılama esnasında bilgi eksikliği nedeniyle yaptığı bazı hatalar ile en temel haklarından mahrum kalmıştır. (Mağdur S. D. davaya müdahale talebinde bulunmadığı için kararı temyiz edememiştir.)
- Bu konu ile ilgili yapılan kötü muamele ve işkence suçu hemen her aşamada bir şekilde kapatılmıştır.
- **TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Heyetinin bu rapor içeriği ile de kamuya mal edilmiş olan resmi tutanaklarındaki bilgiler ışığında olayın delillendirilmesi ve bu konuyla ilgili "YAPILAN HUKUKA AYKIRILIĞIN TESPİTİ" gereklidir. Bu durum, insan hakları kavramının ülkemizde yerleşmesi açısından büyük önem arz etmektedir.**

VI. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

A. SORUŞTURMA - KOVUŞTURMA

28 - 29 Mart 1998 tarihlerinde yapılan incelemelerde tutuklu ve hükümlülerin hemen tümü, emniyette ya da jandarmada sorgulanmaları sırasında işkence gördükleri yönünde iddialarda bulunmuşlardır.

Emniyet Müdürlüğü birimleri ile karakol ziyaretlerinde görevlilerin sorulara net cevaplar vermek istemedikleri, nezarethane defterlerinin düzensiz tutulduğu, sorgu mekanlarının standartlara uymayan, son derece olumsuz koşullara sahip olduğu, işkence aleti olarak kullanılacak pek çok malzemenin bulunduğu görülmüştür.

B. YARGILAMA

Yargılama sürecinde de ciddi sorunlar bulunmaktadır. Bunun en başında ise cezaevinde tutukluluk sürelerinin çok uzun olması (4 yılı geçen tutukluluk bulunmaktadır) gelmektedir.

Ayrıca Heyetimiz cezaevi koğuşundaki bir tutuklunun işkence gördüğü yönündeki iddiasını ciddi bulmuş, gözlemleri ile birlikte doğru olarak değerlendirmiş ve incelemek üzere suç duyurusunda bulunarak yargı girişimini başlatmıştır.

Urfa ili içinde Adli tıp hizmetlerinin yetersiz kaldığı sonucuna da ulaşılmıştır.

C. İŞKENCE SUÇU VE YARGI KARARI

Heyetimizin 28.03.1998 tarihinde Şanlıurfa Cezaevi'ne yaptığı ziyaret sırasında fark edilen Suphi DİLDAŞ isimli tutukluya, emniyet güçlerince kötü muamelede bulunduğu ve işkence yapıldığı iddiasıyla Şanlıurfa Cumhuriyet Başsavcılığı'na 29.03.1998 tarihinde suç duyurusunda bulunulmuştur.

Suç duyurusunu dikkate alan Başsavcılık, soruşturmasını sürdürmüş, 04.05.1998 ve 28.05.1998 tarihli iki iddianame ile sağlam raporu veren doktor ve işkence yaptığı iddia edilen emniyet mensupları hakkında adli görevi ihmal ve işkence yapma suçlarıyla kamu davası açmıştır.

Şanlıurfa 1 inci Ağır Ceza Mahkemesi'nde E:1998/81 ve E:1998/1365 numaralarıyla görülen bu davalar sonucunda yargılanan sanık polisler ve sağlam raporu veren doktor, haklarındaki iddialara ilişkin inandırıcı ve yeterli delil elde edilemediğinden beraet etmiştir.

Mağdur Suphi DİLDAŞ, müdahil sıfatını haiz olmadığından bu kararı temyiz edememiş ve karar kesinleşmiştir. Mağdurun savcılıkta ve mahkeme huzurunda verdiği ifadelerden bazıları tehdit ve baskı altında verildiği için sakat olduğundan mahkemenin bu kararı ile kanuna muhalefet edildiğini düşünmekteyiz.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 327 nci maddesinde lehe, 330 uncu maddesinde aleyhe iadei muhakeme sebepleri belirtilmektedir. Karara tesir edebilecek ve sonradan ortaya çıkmış vakia sebebiyle aleyhe iadei muhakeme yoluyla gidilememektedir, çünkü lehe sebeplerin sayıldığı CMUK 327/4'in 300 uncu maddede karşılığı yoktur. Bu sebeple **CMUK madde 343 uyarınca Adalet Bakanı tarafından yazılı emir ile bozma istenmesi gerekmektedir.** CMUK madde 343 uyarınca aleyhe yapılacak olan yazılı emirle bozma kararı tesir doğurmayacak, sadece yapılan hukuka aykırılığın tespiti gerçekleşecektir.

Dünyanın her ülkesinde işkence yapılmaktadır. Ancak demokratik ilkelerde bu durum saptandığında yargı süreci işletilmekte ve cezai müeyyideler uygulanmaktadır. Ne yazık ki Şanlıurfa 1. Ağır Ceza Mahkemesinde bu konuda gerekli duyarlılık gösterilmemiştir.

Hukuka ve hukuk devleti olmaya güven, böyle uygulamalarla kazanılamaz.

D. CEZA VE İNFAZI

Cezaevinde doktor ve öğretmen bulunmaması, sağlık ve eğitim hizmetlerinin verilememesine neden olmaktadır. Sosyal hizmetler, bir görevli ile karşılanmaya çalışılmakta ve yetersiz kalınmaktadır. Aradan iki yıl geçmesine rağmen bu eksiklikler hâlâ giderilememiştir.

Koğuşların kalabalık olduğu, yemek banyo vb. gibi sorunların bulunduğu saptanmıştır.

Hükümlü ve tutukluların topluma kazandırılmaları, meslek edinmeleri, çalışmaları konularında bazı birimlerin ve uygulamaların söz konusu olmasına karşın, bunlar ihtiyaçları karşılamaktan son derece uzaktır.

